

STAN PRAWNY
5 PAŹDZIERNIKA 2019 R.

Proces karny

LAST MINUTE

OD.NOWA®

AUTOR:

Bogusław Gąszcz

OPRACOWANIE REDAKCYJNE I KOREKTA:

Centrum Korekty | www.centrumkorekty.pl; Anna Prus

KONSULTACJA MERYTORYCZNA:

Monika Stachowicz

PROJEKT OKŁADKI I UKŁADU TYPOGRAFICZNEGO

Martyna Bargiel | martynabargiel@gmail.com

SKŁAD I ŁAMANIE:

Elżbieta Olma

AUTOR ZDJĘCIA NA OKŁADCE:

Bartosz Lubicz-Gembalski

ISBN 978-83-66265-60-8

Wydanie VIII

Bielsko-Biała 2019

Druk ukończono we wrześniu 2019 r.

Wydawnictwo OD.NOWA

43-300 Bielsko-Biała

ul. Mieszka I 38

tel. 33 822 90 90

33 822 97 97

e-mail: biuro@wydawnictwo-odnowa.pl

strona: www.wydawnictwo-odnowa.pl

Spis treści

	Wykaz skrótów	10
	Wstęp	11
DZIAŁ	I. Przepisy wstępne Kodeksu postępowania karnego (ART. 1–23 K.P.K.)	12
	I. Zasady i cele postępowania karnego	12
	II. Umorzenie absorpcyjne	16
	III. Umorzenie kompensacyjne	16
	IV. Inicjowanie postępowania karnego	17
	V. Obowiązki Policji i innych organów postępowania karnego	18
	VI. Przesłanki procesu karnego	19
	VII. Czyn stanowiący wykroczenie	21
	VIII. Zawieszenie postępowania	22
	IX. Mediacja	23
	Pytania kontrolne nr 1	25
DZIAŁ	II. Sąd (ART. 24–44 K.P.K.)	27
	I. Właściwość sądu	27
	II. Składy orzekające sądu	33
	III. Wyłączenie sędziego	35
	Pytania kontrolne nr 2	38
DZIAŁ	III. Strony, obrońcy, pełnomocnicy i przedstawiciel społeczny, podmiot zobowiązany, właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przypadkiem (ART. 45–91b K.P.K.)	39
	I. Oskarżyciel publiczny	40
	II. Pokrzywdzony	41
	1. Status pokrzywdzonego	42
	2. Wykonywanie uprawnień procesowych pokrzywdzonego	43
	III. Oskarżyciel posiłkowy	44
	1. Formy działania oskarżyciela posiłkowego	44
	2. Skarga subsydiarna	45
	3. Ograniczenie liczby oskarżycieli posiłkowych	47
	4. Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia	48
	5. Śmierć oskarżyciela posiłkowego	49

IV.	Oskarżyciel prywatny	49
V.	Oskarżony	51
	1. Prawa i obowiązki oskarżonego (podejrzanego)	51
	2. Obrona oskarżonego	54
VI.	Obrońcy i pełnomocnicy	56
	1. Obrońca	56
	2. Pełnomocnik	58
VII.	Przedstawiciel społeczny	59
VIII.	Podmiot zobowiązany	61
IX.	Właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przepadkiem	63
	Pytania kontrolne nr 3	64
DZIAŁ	IV. Czynności procesowe (ART. 92–159 K.P.K.)	66
I.	Orzeczenia, zarządzenia i polecenia	66
	1. Podstawa orzeczenia	66
	2. Decyzje procesowe, polecenia i organy uprawnione do ich wydawania	67
	3. Elementy postanowienia i zarządzenia	68
	4. Forum dla wydania orzeczenia	70
	5. Orzekanie w przedmiocie kontrawencjonalizacji	70
	6. Jawność posiedzeń	70
	7. Udział w posiedzeniu	71
	8. Sądowe czynności sprawdzające	71
	9. Promulgacja i doręczanie orzeczeń lub zarządzeń	72
	10. Sprostowanie omyłek pisarskich	73
	11. Klauzula wykonalności	74
	12. Narada i głosowanie	75
II.	Porządek czynności procesowych	76
	1. Forma czynności procesowych	76
	2. Uczestnictwo w czynnościach procesowych	77
III.	Terminy procesowe	79
	1. Rodzaje terminów procesowych	79
	2. Obliczanie terminów	79
	3. Przywracanie terminu zawitego	80
	4. Zawieszenie biegu terminu dla dokonania czynności procesowej	81
	5. Obliczanie czasu trwania środków przymusu	81
IV.	Doręczenia	81

V.	Protokoły	85
	1. Czynności, z których należy sporządzić protokół, stenogram; protokolanci	85
	2. Rejestrowanie obrazu i dźwięku	86
	3. Zawartość protokołu, jego podpisanie, poprawki, anonimizacja danych	87
	4. Sprostowanie protokołu	90
VI.	Dostęp do akt	91
	Pytania kontrolne nr 4	94
DZIAŁ	V. Dowody (ART. 167–242 K.P.K.)	95
	I. Podział dowodów	96
	II. Inicjatywa dowodowa, notoryjność, domniemania	97
	III. Wniosek dowodowy i oddalenie wniosku	98
	IV. Zakazy dowodowe	100
	V. Przesłuchanie, konfrontacja, okazanie	102
	VI. Wyjaśnienia oskarżonego	104
VII.	Zeznania świadków	105
	1. Obowiązki świadka	105
	2. Miejsce przesłuchania świadka	107
	3. Zakazy dowodowe dotyczące świadków	107
	4. Uprawnienia świadków w zakresie odmowy składania zeznań i odpowiedzi na pytania	109
	5. Świadek anonimowy (<i>incognito</i>)	110
	6. Szczególne formy przesłuchania pewnych kategorii świadków	112
VIII.	Świadek koronny	115
	1. Przesłanki do uzyskania statusu świadka koronnego	115
	2. Tryb procedowania w przedmiocie dopuszczenia dowodu z zeznań świadka koronnego	116
	3. Korzyści związane z uzyskaniem statusu świadka koronnego	117
	4. Utrata statusu świadka koronnego w trakcie postępowania (uchylenie bezkarności)	117
	5. Utrata statusu świadka koronnego po prawomocnym zakończeniu postępowania (uchylenie bezkarności)	118
	6. Prawa i obowiązki świadka koronnego związane z przesłuchaniem i prowadzeniem rozprawy	119
	7. Program ochrony świadka koronnego	119

IX.	Biegli, tłumacze i specjaliści	120
1.	Wyłączenia od pełnienia funkcji biegłego	122
2.	Udostępnienie akt i badania biegłego	123
3.	Treść i forma opinii	124
4.	Opinia uzupełniająca i powołanie innych biegłych	125
5.	Opinia o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego i obserwacja psychiatryczna	126
6.	Tłumacze i specjaliści	129
X.	Oględziny, otwarcie zwłok i eksperyment procesowy	129
XI.	Wywiad środowiskowy i badanie oskarżonego	131
XII.	Zatrzymanie rzeczy i przeszukiwanie	133
1.	Zatrzymanie	134
2.	Przeszukiwanie	136
XIII.	Kontrola i utrwalanie rozmów	141
	Pytania kontrolne nr 5	144
DZIAŁ VI.	Środki przymusu (ART. 243–296 K.P.K.)	146
I.	Zatrzymanie osoby	146
II.	Środki zapobiegawcze	151
1.	Tymczasowe aresztowanie	156
2.	Poręczenie	169
3.	Dozór Policji	174
4.	Nakazanie okresowego opuszczenia lokalu mieszkalnego	175
5.	Zawieszenie w czynnościach służbowych i powstrzymanie się od określonej działalności lub prowadzenia pojazdów	177
6.	Zakaz opuszczania kraju	178
III.	Poszukiwanie oskarżonego i list gończy	178
IV.	List żelazny	180
V.	Kary porządkowe	182
VI.	Zabezpieczenie majątkowe	185
	Pytania kontrolne nr 6	191
DZIAŁ VII.	Postępowanie przygotowawcze (ART. 297–336 K.P.K.)	193
I.	Funkcje postępowania przygotowawczego	193
II.	Cele postępowania przygotowawczego	194
III.	Organy postępowania przygotowawczego	195
IV.	Strony postępowania przygotowawczego i ich uprawnienia, uprawnienia osób niebędących stronami	195

v.	Schemat przebiegu postępowania przygotowawczego	201
vi.	Formy postępowania przygotowawczego	202
vii.	Śledztwo	203
	1. Wszczęcie śledztwa	203
	2. Postępowanie sprawdzające	204
	3. Czynności w niezbędnym zakresie (tzw. dochodzenie w niezbędnym zakresie)	205
	4. Sprawy, w których prowadzi się śledztwo	206
	5. Termin ukończenia śledztwa	207
	6. Organy prowadzące śledztwo	207
	7. Przedstawienie zarzutów	208
	8. Zamknięcie śledztwa	211
	9. Postanowienie o umorzeniu śledztwa	212
	10. Orzeczenie co do dowodów rzeczowych po umorzeniu śledztwa	213
	11. Niepoczytalność podejrzanego	213
	12. Zawieszenie śledztwa	213
viii.	Dochodzenie	214
	1. Organy prowadzące dochodzenie	214
	2. Zakres przedmiotowy spraw podlegających dochodzeniu	214
	3. Postanowienia w dochodzeniu	215
	4. Umorzenie rejestrowe	216
	5. Odformalizowanie dochodzenia	217
	6. Czas trwania dochodzenia	217
ix.	Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym	218
x.	Wzruszenie prawomocnych postanowień o umorzeniu postępowania	218
xi.	Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym	221
	1. Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym	221
	2. Zażalenia w postępowaniu przygotowawczym na postanowienia o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego	223
xii.	Sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego	225
	1. Funkcje aktu oskarżenia	225
	2. Treść aktu oskarżenia	226
	3. Przesłanie akt sądowi	228

4. Wniosek o skazanie bez przeprowadzania rozprawy i akt oskarżenia wraz z wnioskiem o skazanie bez przeprowadzania rozprawy	228
5. Wniosek o warunkowe umorzenie postępowania	232
Pytania kontrolne nr 7	232

DZIAŁ VIII. **Postępowanie przed sądem I instancji**

(ART. 337–424 K.P.K.)	234
I. Wstępna kontrola oskarżenia	234
II. Przygotowanie do rozprawy głównej	248
1. Losowe przydzielanie spraw	251
III. Jawność rozprawy głównej	254
IV. Przepisy ogólne o rozprawie głównej	257
1. Obecność oskarżonego na rozprawie	260
2. Przebieg rozprawy głównej	266
V. Rozpoczęcie rozprawy głównej	268
VI. Przewód sądowy	269
VII. Głosy końcowe	280
VIII. Wyrokowanie	281
Pytania kontrolne nr 8	302

DZIAŁ IX. Postępowanie odwoławcze (ART. 425–467 K.P.K.)	303
I. Przepisy ogólne	304
II. Apelacja	318
III. Zażalenie i sprzeciw	326
Pytania kontrolne nr 9	330

DZIAŁ X. Postępowania szczególne (ART. 468–517 K.P.K.)	331
I. Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego	332
II. Postępowanie nakazowe	335
III. Postępowanie przyspieszone	339
Pytania kontrolne nr 10	343

DZIAŁ XI. Nadzwyczajne środki zaskarżenia (ART. 518–548 K.P.K.)	345
I. Kasacja	345
II. Skarga na wyrok sądu odwoławczego	353
III. Wznowienie postępowania	356
IV. Skarga nadzwyczajna	361
Pytania kontrolne nr 11	364

DZIAŁ XII.	Postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia (ART. 549–577 K.P.K.)	365
I.	Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego	365
II.	Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie	366
III.	Ułaskawienie	370
IV.	Orzekanie kary łącznej	374
	Pytania kontrolne nr 12	379
DZIAŁ XIII.	Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych (wybrane zagadnienia)	381
I.	Immunitety osób należących do przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych	381
II.	Przejęcie i przekazanie ścigania karnego	384
III.	Wystąpienie o wydanie lub przewóz osób ściganych lub skazanych przebywających za granicą oraz o wydanie przedmiotów (ekstradycja czynna)	385
IV.	Wydanie oraz przewóz osób ściganych albo skazanych lub wydanie przedmiotów na wniosek państw obcych (ekstradycja bierna)	387
V.	Wystąpienie do państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania (ENA)	391
VI.	Wystąpienie państwa członkowskiego UE o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania (nakaz europejski)	394
	Pytania kontrolne nr 13	397
DZIAŁ XIV.	Koszty procesu (ART. 616–645 K.P.K.)	399
I.	Przepisy ogólne	399
II.	Zwolnienie od kosztów sądowych	404
III.	Zasądzenie kosztów procesu	405
	Pytania kontrolne nr 14	410
DZIAŁ XV.	Postępowanie w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych (ART. 646–673 K.P.K.)	411
I.	Przepisy ogólne	411
II.	Środki przymusu i postępowanie przygotowawcze	417
III.	Postępowanie przed sądem	418
	Pytania kontrolne nr 15	420
	Odpowiedzi do pytań kontrolnych	421

Wykaz skrótów

ETS – Europejski Trybunał Sprawiedliwości

k.c. – Kodeks cywilny

k.k. – Kodeks karny

k.k.s. – Kodeks karny skarbowy

k.k.w. – Kodeks karny wykonawczy

k.p.c. – Kodeks postępowania cywilnego

k.p.k. – Kodeks postępowania karnego

k.w. – Kodeks wykroczeń

p.u.s.p. – ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych

u.ś.k. – ustawa o świadku koronnym

OSA – „Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych”

OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna i Wojskowa

SA – Sąd Apelacyjny

SN – Sąd Najwyższy

TK – Trybunał Konstytucyjny

Wstęp

Z nieskrywaną dumą i radością oddajemy w ręce czytelników kolejne wydanie *Last Minute. Proces karny*. Jest to już ósma edycja tej książki na przestrzeni niespełna pięciu lat, a docierające do nas sygnały świadczą o tym, że publikacja cieszy się ogromną popularnością. W *Last Minute* staramy się w sposób skondensowany i przystępny przedstawić specyfikę postępowania karnego. Tabele, wykresy oraz wzory orzeczeń pozwalają na łatwiejsze przyswojenie wiedzy z zakresu procesu karnego.

W książce uwzględniono najnowsze orzecznictwo Sądu Najwyższego.

AUTOR

Przepisy wstępne

Kodeksu postępowania

karnego

(art. 1–23 k.p.k.)

Kodeks postępowania karnego jest aktem prawnym regulującym działania uczestników procesu karnego, którego celem jest rozstrzygnięcie, czy naruszono prawo karne materialne. Przepisy dotyczące prawa karnego, w tym procesu karnego, zapisano w Konstytucji. Fundamentalne znaczenie ma art. 45 ust. 1, zgodnie z którym każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia swej sprawy – bez nieuzasadnionej zwłoki – przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Sądom i Trybunałom poświęcono Rozdział VIII Konstytucji. Z przepisów w nim zawartych wynika m.in., że **postępowanie sądowe** jest co najmniej **dwuinstancyjne**, a ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami określają **odpowiednie ustawy** (art. 176 ust. 1 i 2).

Zasady i cele

I. postępowania karnego

Zgodnie z Kodeksem postępowania karnego postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów toczy się według przepisów Kodeksu postępowania karnego. **[ART. 1 K.P.K.]** Rozstrzygnięcie o odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstwa nie może więc nastąpić w innym postępowaniu.

Ukaranie za kolizję drogową (wykroczenie z art. 86 § 1 k.w.) nie pozwala na stwierdzenie, że sprawca ponosi odpowiedzialność karłą za wypadek drogowy z obrażeniami (przestępstwo z art. 177 § 1 k.k.).

ZASADA I CEL	TREŚĆ
prawo do sądu	każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji)
trafna reakcja karna (zasada sprawiedliwości)	sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności Doktryna wskazuje, że z zasady sprawiedliwości można wysunąć następujące założenia: • nikt niewinny nie powinien ponieść odpowiedzialności • nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności większej, niż na to zasłużył • nikt winny nie powinien ująć odpowiedzialności • nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności mniejszej niż na to zasłużył (za: M. Cieślak, <i>Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne</i>, Warszawa 1984)
realizacja prawa karnego materialnego – zwalczanie przestępczości, funkcja prewencyjna i wychowawcza	trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa w taki sposób, aby osiągnięte zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego (art. 2 § 1 pkt 2 k.p.k.); sygnalizacja uchybień w działaniu instytucji (art. 19 k.p.k.) oraz pełnomocnika (art. 20 k.p.k.), informowanie o postępowaniu karnym innych organów (art. 21 k.p.k.), zapobieganie demoralizacji nieletnich (art. 23 k.p.k.)
ochrona interesów pokrzywdzonego	uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności (art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k.)
szybkość postępowania	rozstrzygnięcie sprawy powinno nastąpić w rozsądnym terminie (art. 2 § 1 pkt 4 k.p.k., art. 45 ust. 1 Konstytucji)
udział czynnika społecznego	w granicach określonych w ustawie postępowanie karne odbywa się z udziałem czynnika społecznego (art. 3 k.p.k., art. 182 Konstytucji RP), tj. z udziałem sędziów niezawodowych – ławników

ZASADA I CEL	TREŚĆ
prawda materialna	• podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne (art. 2 § 2 k.p.k.) • w orzecznictwie wskazuje się, że: „Przez prawdziwe ustalenie faktyczne rozumie się ustalenie, które zostało udowodnione. Udowodnienie zachodzi wówczas, gdy w świetle przeprowadzonych dowodów fakt przeciwny dowodzonemu jest niemożliwy lub wysoce nieprawdopodobny.” (wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 grudnia 2010 r., sygn. akt II AKa 280/10, opubl. KZS 2011/9/86)
obiektywizm	organy prowadzące postępowanie karne są zobowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego (art. 4 k.p.k.)
<i>in dubio pro reo</i>	• niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego • należy dążyć do wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, a dopiero w razie niemożności usunięcia istniejących wątpliwości – rozstrzygnąć je na korzyść oskarżonego; w toku postępowania sąd <i>de facto</i> zastępuje zarówno obrońcę, jak i oskarżyciela
domniemanie niewinności	oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem (art. 5 § 1 k.p.k., art. 42 ust. 3 Konstytucji)
prawo do obrony	oskarżonemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć (art. 6 k.p.k., art. 42 ust. 2 Konstytucji)
swobodna ocena dowodów	organy postępowania kształtują swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego (art. 7 k.p.k.)
samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego	sąd karny rozstrzyga samodzielnie zagadnienia faktyczne i prawne oraz nie jest związany rozstrzygnięciem innego sądu lub organu (art. 8 § 1 k.p.k.), jednak prawomocne rozstrzygnięcia sądu kształtujące prawo lub stosunek prawny są wiążące (art. 8 § 2 k.p.k.)
działanie z urzędu (zasada oficjalności)	organy procesowe prowadzą postępowanie i dokonują czynności z urzędu, chyba że ustawa uzależnia je od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu albo od zezwolenia władzy (art. 9 § 1 k.p.k.)

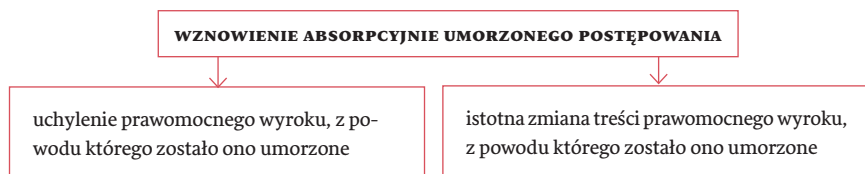
legalizm	organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia – o czyn ścigany z urzędu (art. 10 § 1 k.p.k.) UWAGA! Przeciwnieństwem zasady legalizmu jest zasada oportunistu, której przykładem w Kodeksie postępowania karnego jest umorzenie absorpcyjne (art. 11 k.p.k.), zob. s. 16.
skargowość	• wszczęcie postępowania sądowego następuje na żądanie uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu (art. 14 § 1 k.p.k.) • oskarżyciel publiczny może cofnąć akt oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej • w toku przewodu sądowego przed sądem I instancji cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest jedynie za zgodą oskarżonego • ponowne wniesienie aktu oskarżenia przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn jest niedopuszczalne (art. 14 § 2 k.p.k.)
jawność (wewnętrzna – dla stron postępowania – i zewnętrzna – dla osób postronnych)	„(...) każdy ma prawo do (...) jawnego rozpatrzenia jego sprawy, a wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.” (art. 45 Konstytucji, art. 355 k.p.k. – publiczność rozprawy)
lojalność procesowa	obowiązek pouczenia uczestników postępowania o ciężących prawach i obowiązkach przez organ postępowania – brak takiego pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania lub innej osoby, której to dotyczy (art. 16 § 1 k.p.k.); w obecnym stanie prawnym szczególny nacisk położono na prawidłowe pouczenia o prawach i obowiązkach pokrzywdzonych, oskarżonych oraz osób tymczasowo aresztowanych
ustność	rozprawa odbywa się ustnie (art. 365 k.p.k.)

Umorzenie absorpcyjne

II. [art. 11 k.p.k.]

Postępowanie w sprawie o **występek zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5** można umorzyć, jeżeli orzeczenie kary wobec oskarżonego byłoby niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia.

PRZYKŁAD: Jeżeli sprawca odbywa karę 25 lat pozbawienia wolności za zabójstwo, niecelowe jest postępowanie karne przeciwko niemu w sprawie o sfałszowanie podpisu z art. 270 § 1 k.k.

Jeżeli kara za inne przestępstwo nie została prawomocnie orzeczona, postępowanie można zawiesić. **Zawieszone** postępowanie należy umorzyć albo podjąć **przed upływem 3 miesięcy** od uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo, z powodu którego zawieszono postępowanie.

Umorzenie kompensacyjne

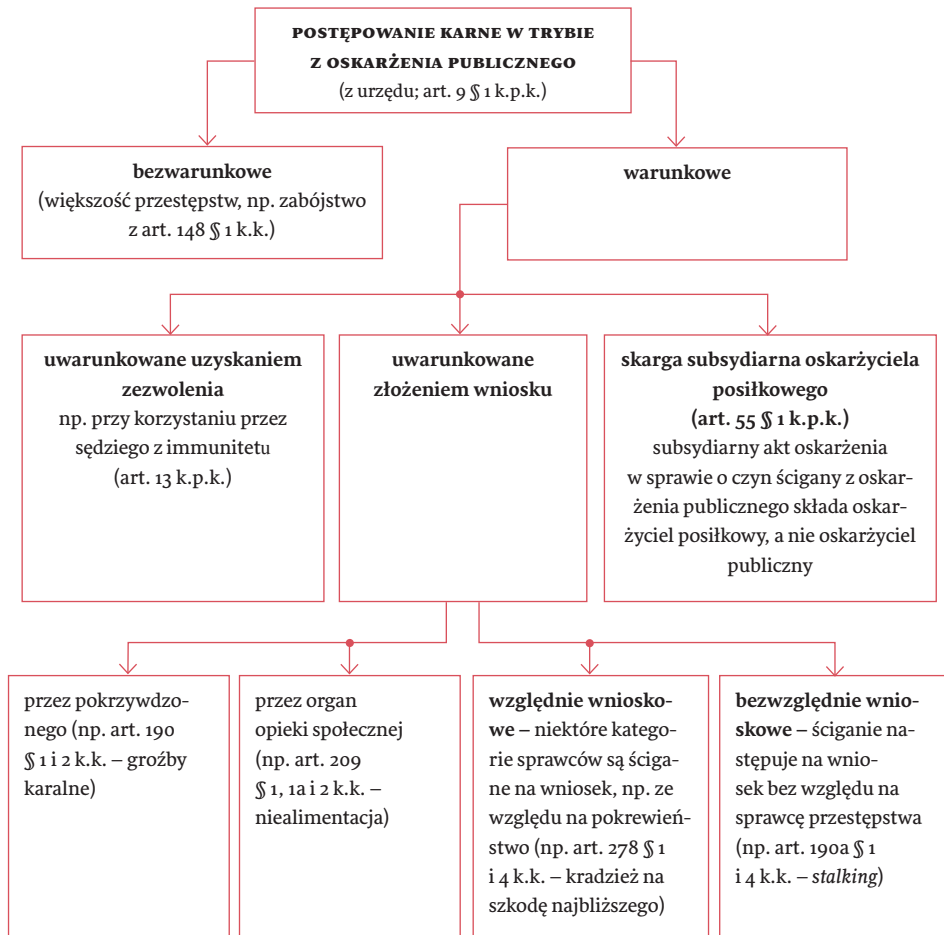
III.

Od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. obowiązywała instytucja tzw. umorzenia kompensacyjnego. Przy drobnych przestępstwach (np. z art. 278 § 1 k.k. i art. 157 § 1 k.k.) w razie naprawienia szkody przez sprawcę bądź zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, pokrzywdzony mógł złożyć wniosek o umorzenie postępowania przeciwko sprawcy. Postępowanie umarzał prokurator lub sąd, o ile wnioszek złożono przed rozpoczęciem przewodu sądowego.

IV. Inicjowanie postępowania karnego

Postępowanie karne może toczyć się w trybie z:

- **oskarżenia publicznego**, tj. z urzędu (art. 9 § 1 k.p.k.);
- **oskarżenia prywatnego**, tj. akt oskarżenia składa oskarżyciel prywatny (art. 59 § 1 k.p.k.).

Uzyskanie wniosku o ściganie należy do:

1. oskarżyciela;
2. do sądu – jeżeli powodem uzyskania wniosku jest wyłącznie uprzedzenie przez sąd stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, przewidującego ściganie na wniosek (np. przekwalifikowanie czynu z art. 207 § 1 k.k. na czyn z art. 190 § 1 k.k.).

UWAGA! Wniosek może być cofnięty:

1. w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora,
2. w postępowaniu sądowym:
 - a) **za zgodą sądu** – aż do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej (jest to nowość w porównaniu do dotychczasowego stanu prawnego, który umożliwiał cofnięcie wniosku do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego);
 - b) w sprawach, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, **cofnięcie wniosku po rozpoczęciu przewodu sądowego jest skuteczne, jeżeli nie sprzeciwi się temu oskarżyciel publiczny obecny na rozprawie lub posiedzeniu.**

Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.

ROZDZIAŁ

V.

Obowiązki Policji i innych organów postępowania karnego [art. 15 k.p.k.]

Policja i inne organy w zakresie postępowania karnego:

- wykonują polecenia sądu, referendarza sądowego i prokuratora;
- prowadzą śledztwo lub dochodzenie w granicach określonych w ustawie pod nadzorem prokuratora.

Wszystkie instytucje państwowe i samorządowe są obowiązane w zakresie swego działania do **udzielania pomocy** organom prowadzącym

postępowanie karne w terminie wyznaczonym przez te organy. Również osoby prawne, a także jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej (inne niż instytucje samorządowe i państwowe) oraz osoby fizyczne są do tego zobowiązane, jeżeli bez ich pomocy przeprowadzenie czynności procesowej jest niemożliwe albo znacznie utrudnione (np. udział w okazaniu osób).

ROZDZIAŁ

VI.

Przesłanki procesu karnego [art. 17 k.p.k.]

W doktrynie i orzecznictwie dokonuje się wielu różnych podziałów przesłanek procesu karnego, czyli warunków dopuszczalności procesu karnego:

Przykładowe przesłanki procesu karnego:

- ze względu na sposób ich funkcjonowania: **przesłanki dodatnie** (np. podsądność, istnienie stron) i **przesłanki ujemne** (np. zawisłość sprawy, przedawnienie);
- **przesłanki materialne** (od których zależy odpowiedzialność karna, np. kontratypy) i **przesłanki formalne** (od których zależy jedynie sam proces karny, np. immunitety procesowe);
- **przesłanki bezwzględne** (sytuacje, które uzależniają prowadzenie procesu w każdym układzie procesowym, np. powaga rzeczy osądzonej) i **przesłanki względne** (stany prawne uzależniające proces w określonym układzie procesowym, np. brak zezwolenia na ściganie; jest to przeszkoda procesowa usuwalna, gdyż postępowanie może się toczyć w razie uzyskania zezwolenia na ściganie, np. przez uchylenie immunitetu).

Kodeks postępowania karnego przewiduje, że nie wszczyna się postępowania, a już wszczęte umarza ze względu na:

- **brak podstaw faktycznych** – czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia;
- **brak przestępności czynu** – czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego (np. brak znamienia wprowadzenia w błąd przy oszustwie z art. 286 § 1 k.k.)

albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa (np. obrona konieczna, art. 25 k.k.);

- **znikomą społeczną szkodliwość czynu** (art. 1 § 2 k.k. w zw. z art. 115 § 2 k.k.);
- **niepodleganie sprawcy karze wynikające z ustawy** (np. art. 15 § 1 k.k. – niepodleganie karze za usiłowanie popełnienia przestępstwa przy dobrowolnym odstąpieniu od dokonania);
- śmierć oskarżonego;
- przedawnienie karalności (art. 101 k.k.);
- **powagę rzeczy osądzonej** (*res iudicata*) – postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone – oraz **zawisłość sprawy** – toczy się wcześniej wszczęte postępowanie karnego co do tego samego czynu tej samej osoby;
- **niepodleganie sprawcy orzecznictwu polskich sądów karnych** – gdy sprawca posiada immunitet materialnoprawny uchylający karalność przestępstwa, np. immunitet poselski określony w art. 105 ust. 1 Konstytucji);
- **brak skargi uprawnionego oskarżyciela** (np. wniesienie aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego mimo niewyczerpania drogi określonej w art. 55 § 1 k.p.k. w zw. z art. 330 § 1 k.p.k.);
- **brak wymaganego zezwolenia na ściganie** (np. immunitety procesowe sędziego, prokuratora; prowadzenie postępowania karnego jest możliwe po zezwoleniu przez sąd dyscyplinarny) lub **brak wymaganego wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej** (np. przy art. 190 § 1 k.k.), chyba że ustawa stanowi inaczej (np. jeżeli poseł dobrowolnie zrzeka się immunitetu procesowego);
- inną okoliczność wyłączającą ściganie (np. abolicja, tzn. zaniechanie ścigania pewnej kategorii przestępstw np. ze względów politycznych).

[ART. 17 K.P.K.]

Istnienie okoliczności określonych w art. 17 § 1 pkt. 4–6 k.p.k. (ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze, przedawnienie karalności, śmierć oskarżonego) **nie wyłącza postępowania w przedmiocie przepadku**, o którym mowa w art. 45a § 2 k.k. (jeżeli zebrane dowody wskazują, że w razie skazania zostałby orzeczony wypadek, sąd może go orzec także w razie śmierci sprawcy, umorzenia postępowania z powodu jego niewykrycia, a także w przypadku zawieszenia postępowania w sprawie, w której nie można ująć oskarżonego

albo oskarżony nie może brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby) oraz art. 43a k.k.s.

Wyrokiem z dnia 17 lipca 2018 r. Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 17 § 1 k.p.k. jest niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim nie czynią aktu abolicji indywidualnej negatywną przesłanką prowadzenia – odpowiednio – postępowania karnego, postępowania w sprawach o wykroczenia albo postępowania karnego wykonawczego (sygn. akt K 9/17, Dz.U. z 2018 r., poz. 1387).

ROZDZIAŁ

VII.

Czyn stanowiący wykroczenie

[art. 18 i art. 400 § 1 k.p.k.]

W toku postępowania karnego może okazać się, że czyn stanowi wykroczenie. Wówczas:

- jeżeli czyn stanowi wykroczenie, odmawiając wszczęcia postępowania lub umarzając je, **prokurator przekazuje sprawę Policji** w celu wystąpienia z wnioskiem o ukaranie do właściwego sądu; prokurator może sam wystąpić z takim wnioskiem;
- jeżeli po rozpoczęciu przewodu sądowego ujawni się, że czyn oskarżonego stanowi wykroczenie (np. nie kradzież według art. 278 § 1 k.k., lecz kradzież według art. 119 § 1 k.w.), nie przekazując sprawy właściwemu sądowi, sąd rozpoznaje ją w tym samym składzie, stosując w dalszym jej toku przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Jeżeli w postępowaniu przed sądem w sprawie o wykroczenie sąd stwierdzi, że czyn zabroniony może stanowić przestępstwo, to wówczas umarza postępowanie, ponieważ w postępowaniu w sprawach o wykroczenia nie można orzekać o odpowiedzialności karnej za przestępstwo.

Zawieszenie postępowania

[art. 22 k.p.k.]

Przesłanką zawieszenia postępowania (zarówno przygotowawczego, jak i sądowego) jest **długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania**.

Ustawodawca wskazuje przykładowo, że chodzi o niemożność ujęcia oskarżonego albo niemożność brania udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby. Wówczas postępowanie zawiesza się na czas trwania przeszkody. Na postanowienie o zawieszeniu postępowania przysługuje zażalenie.

W postanowieniu z dnia 14 października 2015 r. (I KZP 10/15; www.sn.pl) Sąd Najwyższy przyjął następujące stanowisko:

„Za długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą prowadzenie postępowania może być uznany stan niepewności co do treści normatywnej prawa unijnego, jakie sąd ma zastosować w rozpatrywanej sprawie i potrzeba usunięcia tych wątpliwości, do czego wyłączną kompetencję posiada TS UE. Pod pewnymi warunkami oczekiwanie na usunięcie tych wątpliwości może być też uzasadnione wówczas, gdy procedura prejudycjalna nie została zainicjowana przez sąd oczekujący. Możliwa jest zatem taka wykładnia art. 22 k.p.k., zgodnie z którą może on służyć do wstrzymania toku procesu w celu realizacji przewidzianego prawem wyjątku od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego. Wobec tego może mieć zastosowanie do wstrzymania toku procesu w oczekiwaniu na orzeczenie TS UE wydane w innej sprawie, ale wiążącej sąd w postępowaniu zawieszonym. Z tych też względów art. 22 k.p.k. należy poddać wykładni rozszerzającej i uznać, że stanowi on podstawę prawną do zawieszania postępowań karnych w celu wystąpienia z pytaniem prawnym do TK lub pytaniem prejudycjalnym do TS UE”.

Inne przykłady przesłanek zawieszenia postępowania:

- w przypadku możliwości umorzenia absorpcyjnego (art. 11 § 2 k.p.k.);
- w razie śmierci oskarżyciela prywatnego w celu umożliwienia osobom najbliższym wstąpienia w prawa zmarłego (art. 61 § 1 k.p.k.);
- wystąpienie przez sąd do TK z pytaniem prawnym co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem;
- prokurator lub sąd mogą zawiesić postępowanie wobec osoby uzależnionej od narkotyków do czasu zakończenia leczenia, rehabilitacji lub udziału w programie edukacyjno-profilaktycznym (art. 72 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii).

W razie istnienia podstaw orzeczenia przepadku określonych w art. 45a § 2 k.k. lub art. 43a k.k.s., po uprawomocnieniu się postanowienia o zawieszeniu postępowania sąd orzeka w przedmiocie przepadku z urzędu, a w postępowaniu przygotowawczym – na wniosek prokuratora. Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy, do udziału w postępowaniu dotyczącym przepadku wyznacza się obrońcę z urzędu.

Na postanowienie w przedmiocie przepadku przysługuje zażalenie.

ROZDZIAŁ

Mediacja

IX.

[art. 23a k.p.k.]

Mediacja jest środkiem sprawiedliwości naprawczej służącym stronom do osiągnięcia porozumienia w zaistniałym konflikcie i doprowadzenia np. do uzyskania szybkiego zadośćuczynienia lub odszkodowania przez pokrzywdzonego. Z kolei dla oskarżonego może mieć znaczenie dla wymiaru kary bądź możliwości warunkowego umorzenia postępowania.

organ uprawniony do skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego	sąd lub referendarz sądowy
zainicjowanie postępowania mediacyjnego w postępowaniu przygotowawczym	prokurator lub inny organ prowadzący postępowanie przygotowawcze
pouczenia o mediacji	obowiązek poinformowania o celach i zasadach postępowania mediacyjnego, w tym o treści art. 178a k.p.k. (zakaz przesłuchania mediatora co faktów, o których dowiedział się podczas mediacji)
mediator	instytucja lub osoba do tego uprawniona
wyłączenia co do osoby mediatora	- osoba, co do której w sprawie zachodzą okoliczności określone w art. 40 i 41 § 1 k.p.k. - czynniki zawodowo sędziowie, prokuratorzy, asesory prokuratorscy, a także aplikanci wymienionych zawodów, ławnicy, referendarze sądowi, asystenci sędziego, asystenci prokuratora - funkcjonariusze instytucji uprawnionej do ścigania przestępstw – dojdzie zatem do zawężenia osób wyłączonych od mediacji - przepis art. 42 k.p.k. (tryb wyłączenia) stosuje się odpowiednio
udostępnienie akt sprawy	w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego
czas trwania	do 1 miesiąca
sposób prowadzenia mediacji	bezzstronnie i poufnie
zakończenie mediacji	po przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego mediator sporządza sprawozdanie z jego wyników; załącza się do niego ugodę podpisaną przez oskarżonego, pokrzywdzonego i mediatora, jeżeli ta została zawarta (nadaje się jej klauzulę wykonalności)

„Bezzasadny jest zarzut obrazy art. 23a k.p.k., albowiem przepis ten nie nakłada na sąd obowiązku przeprowadzenia postępowania mediacyjnego, stwarza jedynie taką możliwość, oddając sądowi ocenę celowości zastosowania tej instytucji. Ponieważ uwzględnienie wniosku miało w tym przypadku charakter fakultatywny, nie mogło w żadnej mierze skutkować rażącym naruszeniem prawa, jak wymaga tego do skutecznego postawienia zarzutu kasacyjnego art. 523 § 1 k.p.k.” (postanowienie SN z dnia 12 kwietnia 2018 r., sygn. akt III KK 562/17, Legalis nr 1781182).

Pytania kontrolne nr 1

1. Swobodna ocena dowodów polega na:

- a) ocenie dowodów przez sąd bez obowiązku dowodzenia słuszności swej oceny.
- b) kształtowaniu przez sąd swych przekonań na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego.
- c) niemożności uznania dowodów, które nie są oznaczone przez ustawę.

2. Podstawą umorzenia postępowania karnego jest:

- a) stwierdzenie przez sąd, że społeczna szkodliwość czynu jest znikoma.
- b) stwierdzenie przez organ postępowania karnego, że społeczna szkodliwość czynu jest znikoma.
- c) stwierdzenie przez organ postępowania karnego, że społeczna szkodliwość czynu jest nieznaczna.

3. Umożnienie absorpcyjne może zostać zastosowane:

- a) gdy w toku postępowania karnego okaże się, że czyn stanowi wykroczenie.
- b) jeżeli w sprawie o występki zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5 orzeczenie wobec oskarżonego kary byłoby niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia.
- c) w sprawie o występki zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 3 w każdej sytuacji, jeżeli tylko orzeczenie wobec oskarżonego kary byłoby niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, bez względu na interes pokrzywdzonego.

4. Wniosek o ściganie można cofnąć:

- a) do czasu zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej.
- b) do czasu rozpoczęcia rozprawy głównej.
- c) tylko do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego.

5. Sprawę można skierować do mediacji:

- a) z inicjatywy lub za zgodą pokrzywdzonego i oskarżonego.
- b) tylko z inicjatywy lub za zgodą pokrzywdzonego.
- c) tylko z inicjatywy lub za zgodą oskarżonego.

Sąd

(art. 24–44 k.p.k.)

Zgodnie z Konstytucją, wymiar sprawiedliwości w RP sprawują (art. 175 ust. 1):

- Sąd Najwyższy;
- sądy powszechne (sądy rejonowe, okręgowe i apelacyjne);
- sądy administracyjne;
- sądy wojskowe.

Ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami określają ustawy (art. 176 ust. 2).

Właściwość sądu

I. [art. 24–27 i 31–39 k.p.k.]

Sąd bada z urzędu swą właściwość, a w razie stwierdzenia swej niewłaściwości **przekazuje sprawę** właściwemu sądowi lub innemu organowi. Jeżeli sąd na rozprawie głównej stwierdza, że nie jest właściwy miejscowo lub że właściwy jest sąd niższego rzędu, może przekazać sprawę innemu sądowi jedynie wtedy, gdy powstaje konieczność odroczenia rozprawy. Na postanowienie w kwestii właściwości przysługuje **zażalenie**. [**ART. 35 K.P.K.**]

Spór o właściwość między sądami równorzędnymi rozstrzyga ostatecznie **sąd wyższego rzędu nad sądem, który pierwszy wszczął spór**. Spór o właściwość między sądem rejonowym a sądem okręgowym rozstrzyga sąd apelacyjny, a spór o właściwość między sądem apelacyjnym a innym sądem powszechnym – Sąd Najwyższy (art. 38 § 1 k.p.k.), np. spór pomiędzy Sądem Okręgowym w Bielsku-Białej i Sądem Okręgowym w Gdańsku będzie rozpoznawać Sąd Apelacyjny w Gdańsku, jeżeli to Sąd Okręgowy w Gdańsku jako pierwszy wszczął spór. Natomiast jeżeli by to Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej jako pierwszy wszczął spór, to wówczas właściwy będzie Sąd Apelacyjny w Katowicach.

SĄDY I ICH WŁAŚCIWOŚCI

właściwość rzeczowa: uprawnienie sądu do całościowego rozpoznania sprawy w I instancji co do odpowiedzialności za dany czyn	sąd rejonowy	orzeka w I instancji we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw przekazanych ustawą do właściwości innego sądu (art. 24 § 1 k.p.k.)
	sąd okręgowy	orzeka w I instancji w sprawach o: 1) zbrodnie 2) występki określone w rozdziałach XVI i XVII Kodeksu karnego oraz w art. 140–142, art. 148 § 4, art. 149, art. 150 § 1, art. 151–154, art. 158 § 3, art. 163 § 3 i 4, art. 165 § 1, 3 i 4, art. 166 § 1, art. 173 § 3 i 4, art. 185 § 2, art. 189a § 2, art. 210 § 2, art. 211a, art. 252 § 3, art. 258 § 1–3, art. 265 § 1 i 2, art. 269, art. 278 § 1 i 2 w zw. z art. 294, art. 284 § 1 i 2 w zw. z art. 294, art. 286 § 1 w zw. z art. 294, art. 287 § 1 w zw. z art. 294, art. 296 § 3 oraz art. 299 k.k. 3) występki, które z mocy przepisu szczególnego należą do właściwości sądu okręgowego, np. z art. 43 i 44 Prawa prasowego (bezprawne wpływianie na dziennikarza, utrudnianie krytyki prasowej – art. 25 § 1 k.p.k.)
właściwość funkcjonalna: upoważnienie sądu do dokonania określonych czynności procesowych, których nie dotyczy właściwość rzeczowa	sąd rejonowy	• rozpoznaje środki odwoławcze w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 24 § 2 k.p.k.), np. zażalenie na zatrzymanie (art. 246 § 2 k.p.k.) • inne uprawnienia, np. stosuje tymczasowe aresztowanie w postępowaniu przygotowawczym niezależnie od właściwości rzeczowej (art. 250 § 2 k.p.k.) • w postępowaniu przygotowawczym stosuje karę porządkową aresztowania w sytuacjach określonych w art. 290 § 1 zd. 2 k.p.k.

właściwość funkcjonalna	sąd okręgowy	• rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w I instancji w sądzie rejonowym • inne sprawy przekazane przez ustawę np.: – rozstrzyganie sporów o właściwość między sądami rejonowymi (art. 38 § 1 k.p.k.) – wydawanie w postępowaniu przygotowawczym i sądowym listu żelaznego (art. 281 k.p.k.) – orzekanie w kwestii wznowienia postępowania sądowego zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądu rejonowego (art. 544 § 1 k.p.k.) – orzekanie o odszkodowaniu za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (art. 554 k.p.k.) – orzekanie w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania (art. 607a k.p.k.) • przekazane przez sąd apelacyjny ze względu na szczególną zawiłość bądź wagę sprawy należącej do właściwości sądu rejonowego – tzw. właściwość ruchoma (art. 25 § 2 k.p.k.)
	sąd apelacyjny	• rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w I instancji w sądzie okręgowym • inne sprawy przekazane przez ustawę, np.: – orzekanie w sprawie wniosku sądu rejonowego o przekazanie sprawy do rozpoznania w I instancji sądowi okręgowemu ze względu na jej szczególną wagę lub zawiłość (art. 25 § 2 k.p.k.) – przedłużanie okresu tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym i sądowym w sytuacjach określonych w art. 263 § 4 k.p.k. – wznowienie postępowania zakończonego orzeczeniem sądu okręgowego (art. 544 § 1 k.p.k.)
	Sąd Najwyższy	• rozpoznaje kasacje oraz środki odwoławcze • inne sprawy w wypadkach określonych w ustawie, np. przekazywanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 37 k.p.k.) • rozstrzyganie zagadnień prawnych (art. 441 § 1 k.p.k.)

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA [ART. 31 I 32 K.P.K.]

kryteria I stopnia

- właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo (art. 31 § 1 k.p.k.)
- jeżeli przestępstwo popełniono na polskim statku wodnym lub powietrznym, a ww. reguła nie może mieć zastosowania, właściwy jest sąd macierzystego portu statku (art. 31 § 2 k.p.k.)
- jeżeli przestępstwo popełniono w okręgu kilku sądów, właściwy jest ten sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze, tzn. wydano postanowienie o wszczęciu dochodzenia lub śledztwa (art. 31 § 3 k.p.k.)

kryteria II stopnia

- jeżeli nie można ustalić miejsca popełnienia przestępstwa, właściwy jest sąd, w którego okręgu:
 - 1) ujawniono przestępstwo
 - 2) ujęto oskarżonego
 - 3) oskarżony przed popełnieniem przestępstwa stale mieszkał lub czasowo przebywał
- zależnie od tego, gdzie **najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze** (stosuje się odpowiednio, jeżeli przestępstwo popełniono za granicą; art. 32 § 1 i 2 k.p.k.)

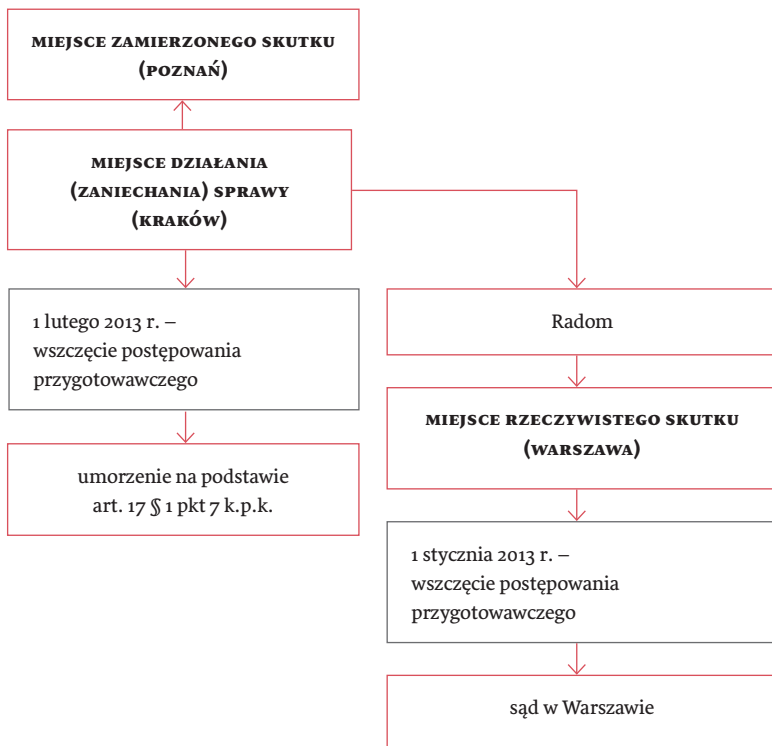
kryterium III stopnia

jeżeli nie można ustalić właściwości miejscowej sądu według ww. reguł, sprawę rozpoznaje sąd właściwy dla **dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy** (art. 32 § 3 k.p.k.)

szczególne kryteria do poszczególnych typów przestępstw

- w drodze rozporządzenia Minister Sprawiedliwości wyznaczył sądy rejonowe właściwe do rozpoznawania spraw o przestępstwa, o których mowa:
- w art. 115–119 Prawa autorskiego i prawach pokrewnych na obszarze właściwości danego sądu okręgowego
 - w art. 47–49a Prawa prasowego oraz o przestępstwa popełnione w prasie na obszarze właściwości danego sądu okręgowego

Jeżeli przestępstwo popełniono w okręgu kilku sądów (np. przewożono koleją osobę bezprawnie pozbawioną wolności), to właściwy jest ten sąd, w którym najpierw wszczęto postępowanie (tzw. reguła wyprzedzania). W związku z powyższym, przesłanie trucizny pocztą w zamiarze zgładzenia człowieka np. z Krakowa przez Radom do Warszawy oznacza, że przestępstwo jest popełnione tak w Krakowie, jak i w Warszawie oraz na obszarze, na którym rozwijał się związek przyczynowy, a więc przestępstwo jest popełnione m.in. także w Radomiu, chociaż w Radomiu żadna szkoda z czynu nie wynikła. Z kolei spośród kilku sądów wchodzących w grę właściwy będzie ten, w którym najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze. Skoro w przykładzie przedstawionym w diagramie poniżej, postępowanie w Warszawie zostało wszczęte 1 stycznia 2013 r., a w Krakowie – 1 lutego 2013 r., to sąd w Warszawie będzie w tej sprawie właściwy (rejonowy albo okręgowy, w zależności od wagi czynu – właściwość rzeczowa – art. 24 k.p.k.).

Właściwość z łączności spraw: [ART. 32–34 K.P.K.]

1) łączność podmiotowa (kilka przestępstw tej samej osoby):

- jeżeli tę samą osobę oskarżono o kilka przestępstw, a sprawy należą do właściwości różnych sądów tego samego rzędu, właściwy jest sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze;
- jeżeli sprawy należą do właściwości sądów różnego rzędu, sprawę rozpoznaje sąd wyższego rzędu, tzn. sąd okręgowy;

2) łączność przedmiotowa (czyny oskarżonych są w ścisłym związku):

- sąd właściwy dla sprawców przestępstw jest również właściwy dla pomocników, podlegaczy oraz innych osób, których przestępstwo pozostaje w ścisłym związku z przestępstwem sprawcy, jeżeli postępowanie przeciwko nim toczy się jednocześnie, a ich sprawy powinny być połączone we wspólnym postępowaniu;

3) łączność podmiotowo-przedmiotowa (np. oskarżony X odpowiada za kilka przestępstw, a inni oskarżeni Y i Z za przestępstwa pozostające w związku przedmiotowym choćby z jednym z przestępstw X):

- stosuje się reguły opisane w punktach 1 i 2, a więc sprawy powinny toczyć się w jednym postępowaniu, a jeżeli właściwy jest sąd wyższego rzędu, to całe postępowanie powinno toczyć się przed nim.

UWAGA! *Jeżeli zachodzą okoliczności utrudniające łączne rozpoznanie spraw, można wyłączyć i odrębnie rozpoznać sprawę poszczególnych osób lub o poszczególne czyny; sprawa wyłączona podlega rozpoznaniu przez sąd właściwy według zasad ogólnych.*

Właściwość z przekazania sprawy – przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu: [ART. 36, 37 ORAZ 43 K.P.K.]

- sąd wyższego rzędu nad sądem właściwym może przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli większość osób, które należy wezwać na rozprawę, mieszka blisko tego sądu, a z dala od sądu właściwego (art. 36 k.p.k.), np. gdy 2 oskarżonych i 2 świadków mieszka w Gdańsku, a tylko pokrzywdzony mieszka w Warszawie, to wówczas można przekazać sprawę do rozpoznania sądowi w Gdańsku;

- SN może z inicjatywy właściwego sądu przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 37 k.p.k.), np. gdy osobą pokrzywdzoną w postępowaniu karnym jest sędzia orzekający w sądzie właściwym miejscowo;
- jeżeli z powodu wyłączenia sędziów rozpoznanie sprawy w danym sądzie jest niemożliwe, sąd wyższego rzędu przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu (art. 43 k.p.k.), np. jeżeli w danym małym sądzie oskarżony złożył wnioski o wyłączenie wszystkich sędziów w nim orzekających.

ROZDZIAŁ

II.

Składy orzekające sądu

[art. 28–30 k.p.k.]

SĄD	NA ROZPRAWIE	NA POSIEDZENIU
rejonowy	• 1 sędzia • ze względu na szczególną zawziętość sprawy lub jej wagę sąd I instancji może postanowić o jej rozpoznaniu w składzie 3 sędziów albo 1 sędziego i 2 ławników	a) jako sąd I instancji: • 1 sędzia • ze względu na szczególną zawziętość sprawy lub jej wagę prezes sądu może zarządzić o jej rozpoznaniu w składzie 3 sędziów b) jako sąd odwoławczy (np. przy rozpoznawaniu zażaleń na umorzenie postępowania przygotowawczego): • 1 sędzia • w składzie 3 sędziów, gdy zaskarżone orzeczenie wydano w innym składzie niż jednoosobowy (np. jeżeli sąd w składzie trzyosobowym wydał postanowienie o doprowadzeniu oskarżonego na rozprawę (art. 382 k.p.k.), zażalenie na takie postanowienie rozpoznaje sąd rejonowy w składzie 3 sędziów), albo jeżeli ze względu na szczególną zawziętość sprawy lub jej wagę prezes sądu tak zarządzi, chyba że ustawa stanowi inaczej

SĄD	NA ROZPRAWIE	NA POSIEDZENIU
okręgowy	• 1 sędzia • 1 sędzia i 2 ławników w sprawach o zbrodnie (np. art. 280 § 2 k.k. – rozbój z użyciem noża) • 1 sędzia na rozprawie w sprawach w których prowadzono dochodzenie. oraz w sprawach z oskarżenia prywatnego, chyba że zaskarżone orzeczenie sąd pierwszej instancji wydał w innym składzie niż w składzie jednego sędziego • 3 sędziów na rozprawie apelacyjnej • 2 sędziów i 3 ławników w sprawach, gdzie ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności (np. art. 148 § 1 k.k. – zabójstwo) • ze względu na szczególną złożoność sprawy sąd I instancji może postanowić o rozpoznaniu jej w składzie 3 sędziów	a) jako sąd I instancji: • 1 sędzia • ze względu na szczególną złożoność sprawy lub jej wagę prezes sądu może zarządzić o jej rozpoznaniu w składzie 3 sędziów b) jako sąd odwoławczy: • 1 sędzia • w składzie 3 sędziów, gdy zaskarżone orzeczenie wydano w innym składzie niż jednoosobowy, albo jeżeli ze względu na szczególną złożoność sprawy lub jej wagę prezes sądu tak zarządzi, chyba że ustawa stanowi inaczej
apela-cyjny	• 3 sędziów • 5 sędziów, jeżeli rozpoznaje się apelację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności albo wnoszącą o wymierzenie takiej kary	a) jako sąd I instancji: • 1 sędzia • ze względu na szczególną złożoność sprawy lub jej wagę prezes sądu może zarządzić o jej rozpoznaniu w składzie 3 sędziów b) jako sąd odwoławczy: • 1 sędzia • w składzie 3 sędziów, gdy zaskarżone orzeczenie wydano w innym składzie niż jednoosobowy, albo jeżeli ze względu na szczególną złożoność sprawy lub jej wagę prezes sądu tak zarządzi, chyba że ustawa stanowi inaczej
Sąd Naj-wyższy	• 3 sędziów • 5 sędziów, jeżeli rozpoznaje się apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności albo wnoszącą o wymierzenie takiej kary • 7 sędziów, jeżeli rozpoznaje się kasację od orzeczenia SN	• 3 sędziów, orzekając w przedmiocie oczywistej bezzasadności kasacji • 5 sędziów, orzekając w przedmiocie oczywistej bezzasadności kasacji od wyroku orzekającego dożywotnie pozbawienie wolności • 1 sędzia w kwestiach niewymagających wydania wyroku i gdy kasacja nie dotyczy orzeczenia SN, chyba że Prezes SN zarządzi rozpoznanie sprawy w składzie 3 sędziów

W sądach rejonowych zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują także **asesorzy sądowi**, którym powierzono pełnienie obowiązków sędziego, z wyłączeniem:

- stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym wobec zatrzymanego przekazanego do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania;
- rozpoznawania zażaleń na postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, na postanowienia o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia i na postanowienia o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. [ART. 2 § 1A K.P.K.]

ROZDZIAŁ

III.

Wyłączenie sędziego [art. 40–44 k.p.k.]

Wyłączenie sędziego może nastąpić:

1) z mocy prawa (*iudex inhabilis*) (art. 40 k.p.k.), jeżeli:

- sprawa dotyczy tego sędziego bezpośrednio;
- jest małżonkiem strony lub pokrzywdzonego albo ich obrońcy, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego, albo pozostaje we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób;
- jest krewnym lub powinowatym w linii prostej, a w linii bocznej – aż do stopnia pomiędzy dziećmi rodzeństwa osób wymienionych w punkcie powyżej albo jest związany z jedną z tych osób węzłem przysposobienia, opieki lub kurateli;
- był świadkiem czynu, o który sprawa się toczy, albo w tej samej sprawie był przesłuchany w charakterze świadka lub występował jako biegły;
- brał udział w sprawie jako: prokurator, obrońca, pełnomocnik, przedstawiciel ustawowy strony albo prowadził postępowanie przygotowawcze;
- brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia lub wydał zaskarżone zarządzenie;
- brał udział w wydaniu orzeczenia, które zostało uchylone;
- brał udział w wydaniu orzeczenia, co do którego wniesiono sprzeciw;
- prowadził mediację;

- brał udział w wydaniu orzeczenia objętego wnioskiem o wznowienie lub zaskarżonego w trybie kasacji, lub objętego skargą nadzwyczajną, nie może orzekać co do tego wniosku lub tej kasacji bądź skargi;
- 2) **na wniosek** (*iudex suspectus*) (art. 41 k.p.k.): gdy istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie.

UWAGA! *W orzecznictwie SN ugruntowany jest pogląd, że jeżeli materiał dowodowy, na podstawie którego orzeczono w przedmiocie odpowiedzialności karnej jednego ze sprawców czynu, miał stanowić podstawę dowodową orzeczenia w przedmiocie odpowiedzialności karnej także innego współsprawcy (podżegacza lub pomocnika) tego samego czynu, sędziego, który dokonał oceny dowodów w odniesieniu do jednej z tych osób, powinien być wyłączony od udziału w sprawie dotyczącej pozostałych.*

TRYB WYŁĄCZENIA SĘDZIEGO [ART. 42–43 K.P.K.]

na wniosek sędziego	na żądanie strony	z urzędu
jeżeli sędzia uznaje, że zachodzi przyczyna wyłączająca go z mocy prawa , wyłącza się, składając oświadczenie na piśmie do akt, a na jego miejsce wstępuje inny sędzia	• sędzia, co do którego zgłoszono wniosek o wyłączenie na podstawie art. 41 k.p.k., może złożyć do akt stosowne oświadczenie na piśmie; wniosek rozpoznaje się niezwłocznie • z chwilą wyłączenia sędziego czynności procesowe dokonane z jego udziałem po złożeniu wniosku stają się bezskuteczne UWAGA! <i>Jeżeli sędzia sam uznaje, że zachodzi okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie, to wówczas o wyłączeniu orzeka sąd analogicznie jak w przypadku żądania złożonego przez stronę.</i>	w składzie orzekającym większość sędziów nie ma wątpliwości co do tego, że jeden z nich nie odpowiada wymogom bezstronności, a brak zarówno żądania tego sędziego, jak i wniosku strony

TRYB WYŁĄCZENIA SĄDZIEGO [ART. 42–43 K.P.K.]

na wniosek sędziego	na żądanie strony	z urzędu
nie jest wydawane orzeczenie o wyłączeniu	- o wyłączeniu orzeka sąd, przed którym toczy się postępowanie - w składzie orzekającym w kwestii wyłączenia nie może brać udziału sędzia, którego dotyczy wyłączenie - w razie niemożności utworzenia takiego składu sądu, w kwestii wyłączenia orzeka sąd wyższego rzędu, a jeżeli z powodu wyłączenia sędziów rozpoznanie sprawy w danym sądzie jest niemożliwe, sąd wyższego rzędu przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu - brak zażalenia na postanowienie w przedmiocie wyłączenia sędziego	

Przepisy o wyłączeniu sędziego stosuje się odpowiednio do ławników.
[ART. 44 K.P.K.]

UWAGA! W wyroku z dnia 16 kwietnia 2015 r. (sygn. akt SK 66/13) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 40 § 1 pkt 7 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje wyłączenia sędziego z mocy prawa od ponownego udziału w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli sędzia w tej sprawie brał udział w wydaniu orzeczenia uchylającego wyrok sądu I instancji i przekazującego sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji – nie oznacza to, że strona nie może złożyć wniosku o wyłączenie takiego sędziego.

UWAGA! Przepisy o wyłączeniu sędziego stosuje się zarówno do ławników, jak i do referendarzy sądowych. O wyłączeniu referendarza orzeka sąd w składzie 1 sędziego.

**POZOSTAWIENIE WNIOSKU O WYŁĄCZENIE SĄDZIEGO
BEZ ROZPOZNANIA**

wniosek o wyłączenie sędziego – zgłoszony na podstawie art. 41 k.p.k. po rozpoczęciu przewodu sądowego – pozostawia się bez rozpoznania, chyba że przyczyna wyłączenia powstała lub stała się stronie wiadoma dopiero po rozpoczęciu przewodu

wniosek o wyłączenie sędziego oparty na tych samych podstawach faktycznych co wniosek wcześniej rozpoznany pozostawia się bez rozpoznania; sędzia nie musi wówczas składać oświadczenia i powstrzymać się od czynności w sprawie [ART. 41A K.P.K.] – jest to nowa regulacja, która ma zapobiegać przewlekłości postępowania przez zgłaszanie wniosków o wyłączenie sędziego

Pytania kontrolne nr 2

1. Zasadą jest, że sąd rejonowy orzeka na rozprawie w głównej w składzie:

- a) 1 sędziego i 2 ławników.
- b) 3 sędziów zawodowych.
- c) 1 sędziego zawodowego.

2. W razie stwierdzenia swej niewłaściwości sąd:

- a) umarza postępowanie i przekazuje sprawę innemu organowi.
- b) występuje do sądu wyższego rzędu o przekazanie sprawy innemu organowi.
- c) przekazuje sprawę właściwemu sądowi lub innemu organowi.

3. Sąd okręgowy jest wyłącznie właściwy w sprawach:

- a) o zbrodnie.
- b) o występki zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 10.
- c) o występki zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 10, o ile oskarżony jest pozbawiony wolności.

4. W razie wyłączenia sędziego na jego wniosek:

- a) postanowienie o wyłączeniu wydaje sąd właściwy do rozpoznania sprawy.
- b) postanowienie o wyłączeniu wydaje sąd wyższego rzędu.
- c) nie wydaje się orzeczenia.

5. Jeżeli określoną osobę oskarżono o przestępstwa należące do właściwości rzeczowej różnych sądów:

- a) sąd okręgowy zawsze wyłącza sprawę o czyn należącą do właściwości rzeczowej sądu rejonowego i przekazuje temu sądowi.
- b) sąd okręgowy rozpoznaje sprawę o wszystkie czyny zarzucane oskarżonemu.
- c) sąd okręgowy występuje do sądu apelacyjnego o przekazanie sprawy sądowi rejonowemu.

Strony, obrońcy, pełnomocnicy i przedstawiciel społeczny, podmiot zobowiązany, właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przepadkiem (art. 45–91b k.p.k.)

Stroną procesową jest podmiot, który ma interes prawny w korzystnym dla siebie rozstrzygnięciu. Strona działa we własnym imieniu lub przez swego przedstawiciela.

W Kodeksie postępowania karnego wyróżnia się trzy typy oskarżycieli:

- oskarżyciela publicznego;
- oskarżyciela prywatnego;
- oskarżyciela posiłkowego.

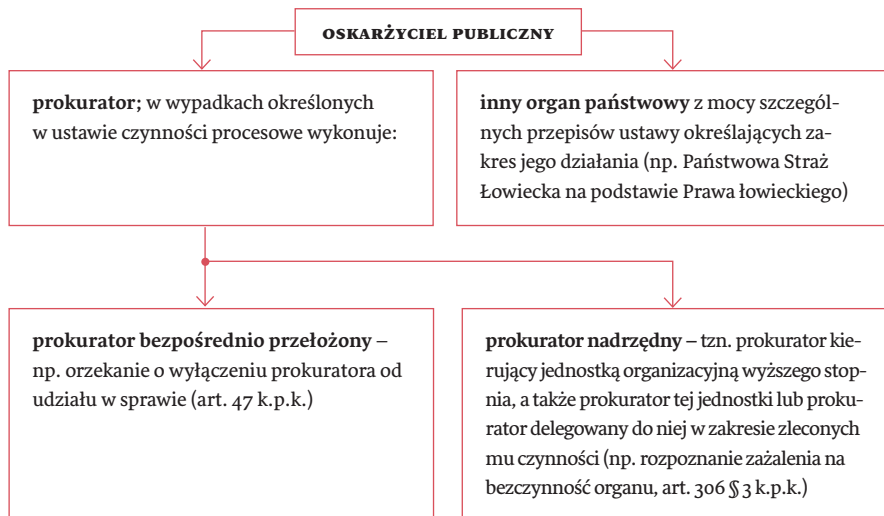
Oskarżyciel publiczny

I. [art. 45–48 k.p.k.]

Oskarżyciel publiczny jest organem państwa będącym stroną czynną w postępowaniu przed sądem – przed wszystkimi sądami jest nim **prokurator**. Jako rzecznik interesu społecznego prokurator jest upoważniony do podejmowania czynności procesowych zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego.

UDZIAŁ PROKURATORA W ROZPRAWIE [ART. 46 K.P.K.]

- w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego udział oskarżyciela publicznego w rozprawie jest obowiązkowy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej – oznacza to, że udział w rozprawie jest zawsze obowiązkowy, gdy postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie śledztwa
- jeżeli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, niestawiennictwo oskarżenia publicznego na rozprawie nie tamuje jej toku – prokurator nie musi przed sądem dowodzić winy i sprawstwa oskarżonego, a wyłącza go w tym sąd
- sąd lub przewodniczący mogą jednak uznać, że obecność oskarżyciela publicznego jest obowiązkowa w sprawach, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia

Prokurator, inne osoby prowadzące postępowanie przygotowawcze oraz pozostali oskarżyciele publiczni są **wyłączeni z mocy prawa**, jeżeli:

- 1) sprawa dotyczy ich bezpośrednio;
- 2) są małżonkami strony lub pokrzywdzonego albo ich obrońcy, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego, albo pozostają we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób;
- 3) są krewnymi lub powinowatymi w linii prostej, a w linii bocznej – aż do stopnia pomiędzy dziećmi rodzeństwa osób wymienionych w pkt. 2 albo są związani z jedną z tych osób węzłem przysposobienia, opieki lub kurateli;
- 4) byli świadkami czynu, o który sprawa się toczy, albo w tej samej sprawie byli przesłuchani w charakterze świadka lub występowali jako biegli;
- 5) brali udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia lub zarządzenia;
- 6) prowadzili mediację;
- 7) brali udział w sprawie jako: obrońca, pełnomocnik, przedstawiciel społeczny albo przedstawiciel ustawowy strony. [ART. 47 I 48 K.P.K.]

Prokurator bądź inna osoba prowadząca postępowanie przygotowawcze podlega wyłączeniu **na wniosek** – zob. rozdział *Wyłączenie sędziego*, s. 34).

O wyłączeniu oskarżyciela publicznego prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze orzeka **prokurator nadzorujący postępowanie** lub jego **bezpośredni przełożony**. Czynności dokonane przed wyłączeniem nie są z tej przyczyny bezskuteczne, jednak czynność dowodową na żądanie strony należy powtórzyć w miarę możliwości.

ROZDZIAŁ

II.

Pokrzywdzony

[art. 49–52 k.p.k.]

Pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo – jest on wskazywany przez prawo karne materialne. W orzecznictwie przyjmuje się, że krąg

pokrzywdzonych w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k. ograniczony jest **zespołem znamion czynu** będącego przedmiotem postępowania oraz czynów współukaranych. Warunkiem przyznania statusu pokrzywdzonego danej osobie, zgodnie z art. 49 § 1 k.p.k., jest to, by jej dobro prawne zostało naruszone lub zagrożone **w sposób bezpośredni** – gdy pomiędzy czynem o znamionach przestępstwa a naruszonym lub zagrożonym dobrem danego podmiotu nie ma ogniw pośrednich.

Pokrzywdzony staje się **stroną we wszczętym postępowaniu przygotowawczym** z mocy prawa, tzn. z samego faktu popełnienia przestępstwa na jego szkodę. Natomiast aby występować w charakterze **strony przed sądem**, musi złożyć on oświadczenie o występowaniu w charakterze **oskarżyciela posiłkowego**.

1. Status pokrzywdzonego

POKRZYWDZONY

osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo (np. przy oszustwie z art. 286 § 1 k.p.k. pokrzywdzonym jest ten, czym mieniem rozporządzono – nie musi to być osoba wprowadzona w błąd)

- instytucja państwowa, samorządowa lub społeczna, choćby nie miała osobowości prawnej
- niemające osobowości prawnej:
 - 1) instytucja państwowa lub samorządowa
 - 2) inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną

zakład ubezpieczeń w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo lub jest zobowiązany do jej pokrycia

organy Państwowej Inspekcji Pracy mogą wykonywać prawa pokrzywdzonego, jeżeli w zakresie swego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania z art. 218–221 k.k. i art. 225 § 2 k.k. (przestępstwa przeciwko osobom wykonującym pracę zarobkową)

jeżeli nie działa organ pokrzywdzonej instytucji, prawa pokrzywdzonego mogą wykonywać organy kontroli państwowej, które w zakresie swojego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania

W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe lub osoby pozostające na jego utrzymaniu, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia – prokurator, działając z urzędu.